

„Valamit tesztek, lélekből cselekedjétek...”

*A Zalaegerszegi Evangélikus Egyházközség
20. század eleji Aranykönyve*

Evangélikus vonatkozású iratok számos világi gyűjteményben fellelhetők, hiszen evangélikus személyek és közösségek mint állampolgárok ügyfelei voltak a különböző állami, vármegyei, települési hivataloknak. Arra is van példa, hogy egyházi irat – különböző okokból – világi gyűjteménybe kerül. Az írásunkban ismertetett eset azonban nem csupán arról győzhet meg minket, hogy

még napjainkban is kerülhetnek elő lappangó dokumentumok, hanem arról is, hogy az iratmentés tevékenysége mennyire fontos. Az pedig pozitív és dicséretre méltó gesztus, hogy az iratot megmentő intézmény visszajuttatja a megmentett értéket eredeti tulajdonosának. Egy nagy forrásértékű, számos nevet tartalmazó irat történetével ismerkedhetünk meg ez alkalommal.

Zala vármegye székhelyén, a döntő többségében római katolikusok által lakott Zalaegerszegen a 19–20. század fordulóján szerveződött meg a helyi evangélikus közösség. 1893-ban fiókegyházat hoztak létre, majd 1902-ben anyaegyházközséggé alakultak. Templomépítésbe fogtak, s 1907-ben már fel is szentelhették az Isten házát.

Az 1910-es években az egyik gyülekezeti tag felesége az adományok megőrkítésére úgynevezett *Aranykönyvet* ajándékozott az egyházközségnek, amelyet azonban csupán egy évtizedig használtak. A kötet a közelmúltban – majdnem egy évszázad után – visszakerült a zalaegerszegi evangélikus közösség birtokába.

ELTÚNT, MAJD ELŐKERÜLT

Az 1911-ben „Mihályi Gyuláné úrnő” által készítettett, díszes borítójú, arany élmetszésű kötet rendelgetése az első és egyetlen – a pápai főiskola nyomdaja által – nyomtatott oldalán olvasható szövegből derül ki: a zalaegerszegi ágostai hitvallású evangélikus egyházközség jótévői emlékének hálás megőrkítése. A gyülekezet lelkésze ekkor Király Mátyás (1860–1915), felügyelője pedig Ódor Géza királyi pénzügyigazgató volt.

Az *Aranykönyv* azonban hét esztendőig kihasználatlanul, üresen hevert. Ténylegesen csak 1918 augusztusában vették használatba. *Pál apostol kolosséiakhoz írt leveléből* vett szentírási igével és az „Isten nevében” fohászkozással kezdték meg az üres oldalak kézírásos kitöltését. ►

A zalaegerszegi evangélikus templom

FOTÓ: PÁNCZÉL PETRA

Zsugyel Kornél zalaegerszegi evangélikus lelkész (jobbra) átveszi az Aranykönyvet dr. Káli Csaba levéltár-igazgatótól január 21-én

A bibliai idézetet az akkoriban használt Károliféle fordítás szerint jegyezték fel (Kol 3,23): „Valamit tesztek, lélekből cselekedjétek...” A 2014-es revideált új fordítás szerint a teljes vers így hangzik: „Amit tesztek, jó lélekkel végezzétek úgy, mint az Úrnak, és nem úgy, mint az embereknek...”

1915-től már Kutas Kálmán (1888–1984) szolgált lelkészként az egyházközösségben (a felügyelő továbbra is Ódor Géza volt), így feltehetőleg az ifjú lelképásztortól származnak a bevezető sorok. Ezek megerősítik, hogy az Aranykönyv célja azok nevének feljegyzése, „kik alapítványokkal és adományokkal vetették meg az egyház

anyagi erejét, s így hozzájárultak ahhoz, hogy a zalaegerszegi egyház megalakulhatott, templomot építtethetett és fennállhat”.

Az adományokat visszamenőlegesen is bejegyezték a rendelkezésre álló jegyzőkönyvek segítségével. Így az első megörökített felajánlás Lányi Kálmán királyi főmérnök, egyházközségi felügyelő 1900 áprilisában ajándékozott kétszáz koronája, amellyel elindította a templomépítési alapot. Az adományokat, alapítványokat 1918 után is vezették, egészen 1927-ig, így az utolsó felajánlásokat már nem koronában, hanem az abban az év-

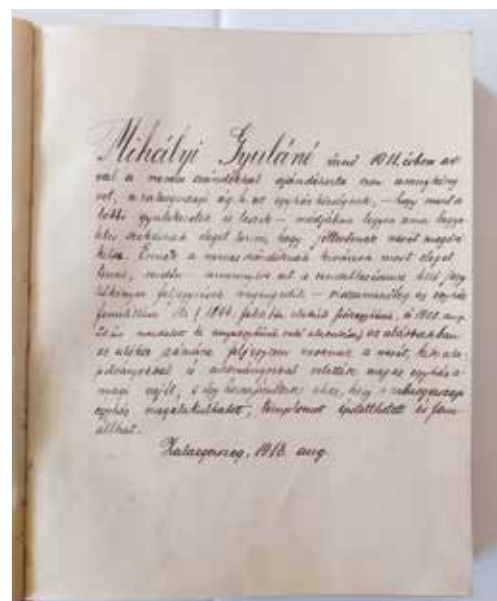
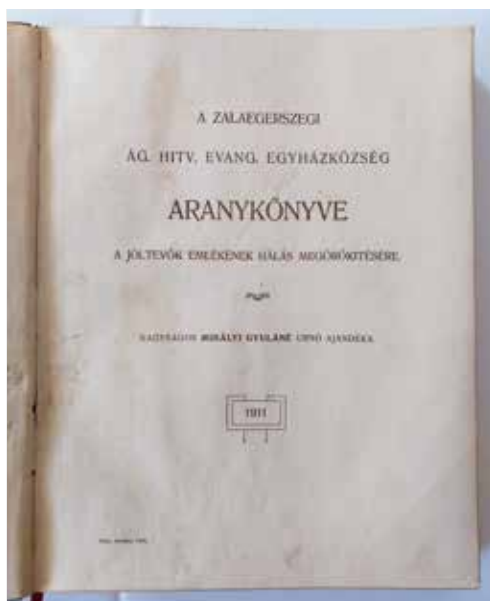
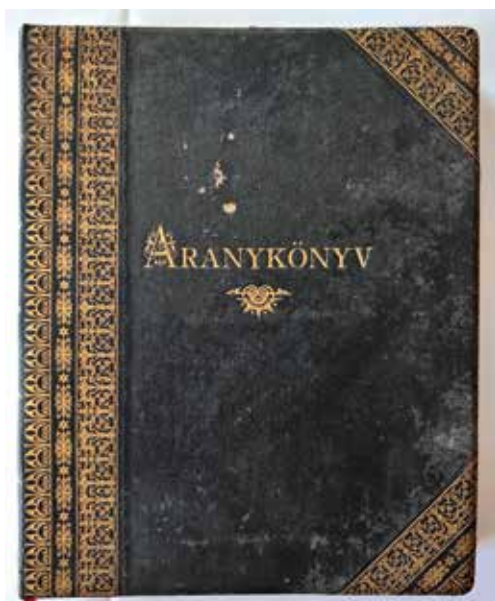
ben bevezetett pénznemben, pengőben jegyezték fel.

Ekkor azonban megszakadt az Aranykönyv vezetése, és további sorsáról nem tudunk semmi bizonyosat. Kilencvenhat évi lappangás után, 2023 nyarán a kötetet a zalaegerszegi Széchenyi antikváriumba adták be. Hári Vilmosné antikvárius a dokumentumot – érzelve történeti forrásértékét – nagylelkűen, térítés nélkül felajánlotta a Magyar Nemzeti Levéltár Zala Vármegyei Levéltárának. A közgyűjteményben megvizsgálták, s arról döntöttek, hogy visszajuttatják jogos tulajdonosának, a Zalaegerszegi Evangélikus Egyházközségnek. A gyülekezet nevében Zsugyel Kornél lelkész és Kiss Bódog Zoltán felügyelő ez év január 21-én vette át a száztizennégy éves Aranykönyvet.

MIT REJT A KÖNYV?

Az adományok és alapítványok sokféle célt szolgáltak (templomépítés, lelkészlaképítés, templomfestés, templomi villanyvilágítás, gyülekezeti könyvtár, harang, orgona, általános gyülekezeti célok). Noha a templom hamar felépült, az ekkor felvett hitelek törlesztésében is fontos szerepet játszottak az önkéntes felajánlások.

Az Aranykönyvben változó hosszúságú bejegyzések találhatók. Az adományok egy részét önállóan, külön oldalon rögzítették, míg a nagyobb gyűjtések olykor hosszú névsorokat eredményeztek. Ilyen például a reformáció kezdetének négyszázadik évfordulója alkalmából 1917-ben feljegyzett, a reformációi jubiláris alapra törént adakozások megörökítése.

A zalaegerszegi evangélikus Aranykönyv borítója, nyomtatott címoldala (1911) és bevezetője (1918)

A kötetben a magyarországi evangélikus egyház szervei, intézményei és Zalaegerszeg rendezett tanácsú város által adott hozzájárulásokról, továbbá külföldi (például a svéd Gusztáv Adolf Egylet vagy az amerikai evangélikus testvérek által nyújtott) adományokról is olvashatunk, az adakozók többségét azonban a helyi evangélikus hívek jelentették.

A magánszemélyek soraiban a 20. század eleji zalaegerszegi és Zala vármegyei társadalom számos, a helytörténeti és egyháztörténeti irodalomból ismert személye, családja szerepel. Barthelmes Walter (1858–1929) angliai születésű, német származású egykori budapesti fegyvergyár-igazgató, babosdöbrétei birtokos 1909 és 1924 között több egyházi célra is adományozott. Rendszeresen adakoztak az Ekhampt (Eszéki) vendéglátós dinasztia tagjai, József és neje, valamint Béla és Kálmán. A 20. század első évtizedében a gyülekezet kiemelkedő jótévedője volt Gyertyánffy Kálmán nyugalmazott honvéd huszárezredes. Az evangélikus Hanty Károly nyugalmazott Zala vármegyei levéltárnok végrendeleti juttatással támogatta a templomot. A zalaegerszegi vállalkozó Lacherek közül József és Lajos vendéglősök, valamint Lacher (Kaszaházy) Antal festő, gyáros is támogatta a gyülekezet céljait.

Az *Aranykönyvben* az eredetileg evangélikus felekezeti, de az 1930-as években katolizáló Léránt János (1874–1942) templomfestőnek az 1916-ban lelkészlakarra és 1921-ben orgonaalapra adott felajánlásairól is olvashatunk. Dr. Mangin Károly, Zala vármegye 1882 és 1897 közötti – egyébként római katolikus felekezeti – tiszti főorvosa testamentumában a zalaegerszegi evangélikus templom építésére is hagyományozott; özvegye, a buzgó evangélikus Rotter Vilma később is rendszeres támogatója volt az egyházközségnek. Ehhez hasonló módon, a közeli Egerváron is birtokos arisztokrata, az evangélikus báró Solymossy Ödön özvegye, gróf Zichy Angelika 1924-ben az orgonaalapot, 1927-ben a lelkészlakalapot egészítette ki.

A zalaegerszegi evangélikus anyaegyház göcseji szórványaiában – katolikusok és reformátusok között – élő evangélikus gazdálkodók is rendszeresen hozzájárultak a gyülekezet anyagi céljaihoz. A kötetben így barabásszegi, vargaszegi és kustánszegi adományozók nevei is olvashatók. Utóbbiak között megtalálhatók a kustánszegi Simon család tagjai, a zalaegerszegi evangélikus gyülekezet egyko-

ri felügyelője, Simon Elek (1925–2017) családi elődei is.

A közel egy évszázad után felbukkant és a Zalaegerszegi Evangélikus Egyházközség birtokába visszakerült *Aranykönyv* a gyülekezet első évtizedeiről tanúskodik, beteljesítve célját: a közösség anyagi alapjait lerakó adományozók emlékének megörökítését.

BÓKEZÜEN AJÁNDÉKOZÓ CSALÁD

Mihály Gyuláné Nagy Zsuzsanna 1878. január 7-én született a Komáromtól húsz kilométerre északnyugatra fekvő Nemes-

ben egy négyszázhatvanöt holdas közepbirtokon gazdálkodott. A családfő a zalaegerszegi evangélikus közösségben presbiteri tisztséget vállalt. Az 1927–1928-ban elkészült, lelkesítő lakásként is szolgáló zalaegerszegi evangélikus gyülekezeti ház felépítéséhez szükséges kölcsön felvételekor Mihály Gyula volt a két kezességet vállaló gyülekezeti tag egyike. 1935-ben halt meg Zalabesenyőben. Végakarátának megfelelően neje, valamint gyermekeik, Kata, Zsuzsanna és Antal 1939-ben egy ezerhétszáz négyszögöles szántóföldet ajándékoztak az evangélikus gyülekezetnek, ugyanebben az évben az özvegye, Mihály Gyulá-

FOTÓ: GÖCSEJI MŰZEUM ADF-47.911.

A Mihály család tagjai és vendégeik a zalabesenyői kastély udvarán, Mihály Gyuláné a bal oldalon, profilból (1933)

ócsán (ma Zemianska Olča, Szlovákia), Nagy Antal és Szelle Katalin református földbirtokosok gyermekeként. Férjével, az evangélikus Mihály Gyulával kezdetben a Győr vármegyei Bezi településen éltek. (Házastársának „Miháli” alakban kiejtett családnéve a forrásokban „Mihály” és „Mihályi” formában is szerepel, utóbbi névalak olvasható az *Aranykönyvben*.) Mihály Gyula tevékeny tagja volt az evangélikus egyháznak, 1898-ban iktatták be a helyi gyülekezet felügyelői tisztségébe. A református Nagy Zsuzsanna már fiatalasszony korától adakozott evangélikus egyházi célokra is: 1901-ben a bezi evangélikus templom csillárjára adott tíz koronát.

A család 1908 körül a ma Zalaegerszeg részét képező Zalabesenyőben telepedett le, ott birtokot vásárolva a régi zalai nemesi família, a Skublicsok földjeiből. Mihály Gyula és családja az 1920-as évek-

né pedig saját közössége, a Zalaegerszegi Református Egyházközség részére ajánlott fel egy ezerkétszázhuszonnyolc négyszögöles rétet. Karitatív tevékenységéről a világi sajtó is beszámolt.

A zalaegerszegi evangélikus *Aranykönyv* készítettője és adományozója 1947. augusztus 19-én hunyt el Zalabesenyőben.

(A cikkhez felhasznált források: Jáni János: *A zalaegerszegi evangélikus gyülekezet története. Megjelent a Protestánsok Egerszegen – Tanulmányok az evangélikus és református egyház történetéből – Zalai életrajzok című kötetben. Szerk. Gyimesi Endre, Zalaegerszeg, 2017, 15–43. o.; Szakál István: *Besenyő ezer éve. Zalaegerszeg, 2002, 110., 139. o.*)*

■ DR. KULCSÁR BÁLINT

A szerző a Magyar Nemzeti Levéltár Zala Vármegyei Levéltárának főlevéltárosa.